

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Навчально - науковий інститут бізнесу і менеджменту

Кафедра організації виробництва, бізнесу та менеджменту

БАБИЧ Марина Володимирівна

УДК 338.432 :633.16

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної (магістерської) роботи

**УДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАЦІЙНОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ ВИРОБНИЦТВА
ЯРОГО ЯЧМЕНЮ В АГРАРНОМУ
ПІДПРИЄМСТВІ**

спеціальності 073 «Менеджмент»

(освітньо-професійна програма «Менеджмент і адміністрування»)

Харків – 2019

Кваліфікаційна (магістерська) робота є рукописом.

Робота виконана в Харківському національному технічному університеті сільського господарства імені Петра Василенка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор економічних наук,
професор,
**Потишняк Олена
Миколаївна,**
Харківський національний
технічний університет
сільського господарства імені
Петра Василенка,
професор кафедри організації
виробництва, бізнесу та
менеджменту.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Актуальність теми. Розширене відтворення аграрного виробництва полягає у ефективному використанні виробничих запасів і можливе лише за умови ефективного операційного менеджменту. Серед усіх процесів операційного менеджменту чи не найважливіше місце відведене управлінню виробничими процесами. Адже від рівня організації кожної технологічної операції, її технічного оснащення, матеріального забезпечення та кваліфікації задіяного персоналу залежить хід та результат всього технологічного процесу.

Таким чином, ефективність діяльності підприємства залежить від стану його операційної системи. Зростання ефективності операційної діяльності підприємства створює умови для скорочення витрат та, відповідно, нарощування прибутку.

Зернова галузь, що забезпечує продовольчу безпеку держави та формує експортний потенціал країни, є основою сільського господарства України.

Ефективність зерновиробництва залежить від різних макро- і мікроекономічних чинників. Тому підвищення ефективності та забезпечення стабільного розвитку сільськогосподарського виробництва взагалі та зерновиробництва, зокрема, вимагає узгоджених дій органів державної влади, місцевого самоврядування та окремих підприємств агропромислового сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Реалізація соціально-економічних перетворень, які відбуваються в Україні, вимагає врахування досвіду зарубіжних країн та об'єднання знань, накопичених українськими та зарубіжними вченими у сфері виробничого й операційного менеджменту: В.П.Галушко, О.Д.Гудзинського,

Й.С.Завадського, Л.Д.Залевського, М.В.Макаренко, В.М.Нелепа, Р.Фатхутдінова, Р.Б.Чейза та інших.

Результати пошуків вирішення проблеми стабільного розвитку зернового виробництва як на рині держави, так і на рівні окремих регіонів та підприємств представлені у працях багатьох відомих вчених-економістів, зокрема П.Т.Саблука, В.Я.Амбросова, В.І.Бойка, В.Я.Месель-Веселяка, В.Г.Андрійчука та ін.

Аналіз стану ринку зернових культур та прогнозування показників подальшого розвитку зернового напрямку виробництва відображені в публікаціях О. Маслака, Ю. Кернасюка. Окремі аспекти обраної теми, зокрема такі, що стосуються технології виробництва ячменю, висвітлені у розробках Г.Є.Мазнева, О.О.Артеменко, О.О.Красноруцького та ін.

Метою дипломної роботи є удосконалення операційного менеджменту виробництва ярого ячменю в аграрному підприємстві.

Сформульована мета визначає такі **завдання**:

- систематизація визначень понять «операційна діяльність» та «операційний прибуток»;
- виявлення підходів щодо оцінювання ефективності операційної діяльності;
- аналіз господарсько-економічної діяльності досліджуваного підприємства, його ресурсної бази, оцінка вирощування ярого ячменю;
- визначення шляхів підвищення прибутковості вирощування ярого ячменю в господарстві.

Об'єктом дослідження є процес удосконалення операційного менеджменту виробництва ярого ячменю в аграрному підприємстві.

Поставлені мета і завдання дослідження досягаються використанням системи загальнонаукових та спеціальних **методів**: діалектичного методу; системного підходу;

статистичного аналізу; кластерного аналізу; процесного підходу та ін.

Інформаційною базою дослідження стали праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених з питань ефективності діяльності підприємства та операційного менеджменту, чинні законодавчі та нормативні акти Верховної Ради і Кабінету Міністрів України, офіційні матеріали Державної служби статистики України, інформаційно-аналітичні матеріали, статистичні й фінансові звіти досліджуваного підприємства.

Елементи наукової новизни та їх практичне значення полягає в теоретично-методичному обґрунтуванні та прикладному опрацюванні напрямів удосконалення операційного менеджменту в підприємстві. А саме:

удосконалено:

- визначено шляхи підвищення прибутковості вирощування ярого ячменю в господарстві шляхом співставлення результатів маржинального аналізу при фактичній технології вирощування культури та при впровадженні запропонованих технологічних змін;

набуло подальшого розвитку:

- проведено аналіз витрат на підприємстві в залежності від обсягу виробництва з метою оптимізації системи управління витратами та підвищення ефективності операційного менеджменту;

- виявлено внутрішньогосподарські резерви збільшення обсягів виробництва продукції на основі визначених тенденцій впровадження інноваційних технологій виробництва та оптимізації структури посівів в господарстві.

Апробація результатів роботи. Апробація результатів дослідження була викладена у наукових публікаціях: 1) «Теоретичні засади підвищення

ефективності операційної діяльності», яка була представлена на Міжнародній науково-практичній конференції «Модернізація економіки: сучасні реалії, прогностичні сценарії та перспективи розвитку» в Херсонському національному технічному університеті (2019 р.); 2) «Стан та проблеми виробництва ячменю в Україні», яка була представлена на Другій міжнародній науково-практичній конференції «Управління розвитком соціально-економічних систем» в Харківському національному технічному університеті сільського господарства імені Петра Василенка (2019 р.).

Обсяг дипломної роботи: дипломна робота написана на 104 сторінках, були проведені розрахунки в 21 таблиці, приведено 10 рисунків.

Список використаної літератури налічує понад 60 літературних джерел.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні засади операційного менеджменту виробництва ярого ячменю в Україні та світі» розглянуто: сутність економічних категорій «операційна діяльність» та «операційний прибуток»; підходи щодо оцінювання ефективності операційної діяльності; ефективність виробництва ячменю в Україні та світі.

У другому розділі «Ефективність виробництва та реалізації ярого ячменю в аграрному підприємстві» розглянуто: господарсько-економічна характеристика підприємства; стан ресурсного потенціалу підприємства; стан та економічна оцінка вирощування ярого ячменю.

У третьому розділі «Напрями удосконалення операційного менеджменту в підприємстві» розглянуто: шляхи та резерви удосконалення системи управління й аналізу прибутку від операційної діяльності підприємства; аналіз ефективності операційної діяльності; шляхи підвищення прибутковості вирощування ярого ячменю в господарстві.

ВИСНОВКИ

Вирішення проблеми удосконалення операційного менеджменту виробництва ярого ячменю в аграрному підприємстві дозволить забезпечити ефективний розвиток напряму виробництва в сільськогосподарському підприємстві. Основними напрямами, здатними забезпечити отримання високих валових зборів зерна ярого ячменю в господарстві є впровадження заходів щодо удосконалення технології вирощування культури та оптимізація структури посівів зернових та інших культур.

У дипломній роботі проведено аналіз виробничо-господарської діяльності досліджуваного підприємства у 2016 – 2018 роках та запропоновані заходи щодо удосконалення операційного менеджменту виробництва ярого ячменю в ньому.

Операційна діяльність є базовою складовою всієї господарської діяльності підприємства, а прибуток є основною метою діяльності будь-якого суб'єкта господарювання. В ринкових умовах господарювання прибуток є критерієм, що характеризує ефективність підприємницької діяльності. У процесі управління фінансовими результатами господарюючого суб'єкта

головна роль відводиться формуванню операційного прибутку.

В практичній діяльності підприємства щоденно стикаються з факторами, які впливають на величину операційного прибутку, і перебувають у пошуку резервів подальшого її зростання. Тому керівництво підприємства повинне в першу чергу вирішити організацію управлінського обліку, а саме оперативність обліку витрат.

Зазначено, що чи не найголовнішою умовою зменшення операційних витрат на сьогодні є впровадження високо інтенсивних технологій виробництва та застосування нової техніки, тобто впровадження заходів з комплексної механізації і автоматизації виробничих процесів.

Зерновиробництво є ключовою галуззю сільського господарства країни, а виробництво ячменю входить до основних його експортоорієнтованих напрямків.

В останні роки посівні площі як під озимим, так і ярим ячменем в структурі зернових культур значно скоротилися, однак завдяки росту врожайності вдається досягати високих врожаїв. Середня урожайність вітчизняного ячменю – близько 30 ц/га, проте, це вдвічі менше, ніж аналогічні показники розвинених країн ЄС.

У першому розділі зроблена спроба узагальнити теоретичні засади операційного менеджменту виробництва ярого ячменю в Україні та світі.

На сьогодні для українських аграріїв ячмінь є найбільш витратною та найменш рентабельною із експортоорієнтованих зернових культур. Тому перспективними, такими що створюють умови для утримання конкурентних позицій зерна ячменю на внутрішньому та світовому ринку, є інтенсивні ресурсоощадливі технології вирощування, здатні забезпечити оптимальні показники урожайності.

Виробничий та експортний потенціал України по зерновим культурам досить потужним, але поки що не використовується не на повну. Основними резервами нарощення експортного потенціалу є підвищення урожайності: в першу чергу, за рахунок використання нових сортів вітчизняної і закордонної селекції, оптимізації технології вирощування.

У другому розділі проведено аналіз ефективності виробництва та реалізації ярого ячменю в досліджуваному господарстві.

Основну частку в структурі товарної продукції рослинництва та всього сільськогосподарського виробництва в 2016 – 2018 рр. займає кукурудза на зерно (30,78 %), озима пшениця (19,14 %), соняшник (12,63 %) та свинина (10,84 %).

Отже, досліджуване підприємство багатогалузеве; має зерново-соняшниківницький напрям виробництва.

Провівши аналіз показників розміру і відтворення господарства, можна відзначено, що господарство має розширений інтенсивний тип відтворення. Динаміка показників рівня інтенсифікації виробництва у досліджуваному господарстві позитивна. Однак, динаміка показників ефективності інтенсифікації різновекторна. Рентабельність виробництва продукції у 2018 р. в порівнянні з 2016 р. дещо знизилася (на 31,1 відсоткових пункти) і склала 6,3 %. Норма прибутку у 2018 році у порівнянні з 2016 р. зменшилась на 14,4 відсоткових пункти і склала 3,8 %. Не зважаючи на нестабільність показників сукупної рентабельності і норми прибутку, підприємство впродовж 2016 – 2018 рр. було прибутковим.

В структурі товарної продукції господарства ярий ячмінь займав у 2018 рр. шосте місце з питомою вагою 5,1 %.

Виробнича собівартість 1 т ярого ячменю у досліджуваному підприємстві у 2018 році склала 224,9 грн.

В структурі витрат на виробництво ячменю найбільшу частку займали витрати на оплату праці (17,9 %), амортизацію (16,2 %), паливо-мастильні матеріали (14,6 %).

Площа посівів під ярим ячменем за досліджуваний період скоротилася на 24,8 % і становила 76 га у 2018 р. Валовий збір зерна ячменю скоротився на чверть та склав 2967 ц. Урожайність культури за досліджуваний період майже не змінилася та була на рівні 39 ц/га.

Операційні витрати за досліджуваний період зросли незначно – на 5 %, а виручка від реалізації продукції зросла більш, ніж в 3 рази. Таким чином зростання виручки відбулося за рахунок росту закупівельних ціна на зерно ярого ячменю – на 25 %, та збільшення обсягів реалізації продукції – більш, ніж у 2,5 рази.

Прибуток на 1 ц реалізованої продукції зменшився на 13,4 % і склав 95,1 грн, а на 1 га – зменшився на 13,6 % і склав 3713,3 грн.

Показник рівня рентабельності виробництва ярого ячменю склав у 2018 р. 43,7 % при рівні товарності 141,5 %.

Отже, виробництво ярого ячменю в 2016 – 2018 рр. було прибутковим для досліджуваного підприємства, але показники його економічної ефективності на кінець досліджуваного періоду дещо знизилися.

Отже, господарство потребує впровадження заходів, спрямованих на зниження виробничих витрат та доведення показників урожайності до рівня передових господарств.

У третьому розділі дипломної магістерської роботи визначено напрями удосконалення операційного менеджменту в підприємстві.

З метою виявлення та оцінка резервів збільшення фінансових результатів та застосування їх у виробничій діяльності досліджуваного підприємства проведено аналіз

рентабельності та прибутковості його операційної діяльності.

Визначено, що на розподіл прибутку впливають зовнішні та внутрішні фактори. Внутрішні фактори – ті, що безпосередньо стосуються діяльності підприємства: обсяги виробництва, планування та перспективи формування стану й результативності використання фінансових та інших видів ресурсів, рівень доходів і витрат, спеціалізація підприємства, рівень цін тощо.

На основі проведеного аналізу показників рентабельності виробництва зернових культур в господарстві у 2018 р. виявлено, що найбільш рентабельною культурою виявилася гречка (578,8 %), а найменш рентабельною – ярий ячмінь (43,7 %).

Здійснено розрахунок собівартості зернової продукції господарства за методами повного розподілу витрат та маржинального доходу та не виявлено співпадання при визначенні найбільш вигідних для виробництва культур в господарстві за даними методиками.

Так, розрахунок за методом повного розподілу витрат дозволив визначити найбільш ефективним напрямом зерновиробництва вирощування озимої пшениці, а найменш прибутковим - виробництво проса. Загальний прибуток зернового напрямку господарства за даним методом склав 4717,7 тис.грн.

Розрахунок собівартості за методом маржинального доходу дозволив визначити операційний прибуток зернової галузі господарства в розмірі 2203,1 тис. грн. Найбільш ефективними напрямками виробництва зернових за максимумом маржинального доходу визначено виробництво кукурудзи на зерно, а найменш прибутковим – вирощування гречки.

Відмінність приведених результатів вбачаємо в тому, що при повному розподілі витрат на собівартість окремих

видів продукції відносяться непрямі витрати, які часто не мають тісного зв'язку з виробництвом і реалізацією даної продукції, хоча й відносяться на дану продукцію відповідно до обраного базового показника розподілу таких витрат.

Визначено беззбитковий обсяг вирощування ярого ячменю для досліджуваного господарства – 1655,6 ц, що на 44,2 % менше фактично отриманого у 2018 врожаю. Маржинальний дохід на 1 ц виробленого зерна складає 214,5 грн; зона фінансової міцності – 60,6 %. Такі показники характеризують виробництво ярого ячменю як доволі стабільне та невисокої ризиковості.

Операційний прибуток від виробництва ярого ячменю становить 282211,6 грн. Сила впливу операційного левериджу при виробництві ярого ячменю доволі значима: збільшення виручки від реалізації зерна на кожен відсоток забезпечить приріст прибутку на 2,255 %.

Основним напрямком розширеного інтенсивного відтворення зерновиробництва є підвищення урожайності культур. Рекомендовано технологічні зміни при вирощуванні культури, які мають зниженню виробничої собівартості з 281,6 до 272,4 грн/ц та підвищенню урожайності з 39 до 58 ц/га. В результаті господарство отримає 85,4 тис. грн прибутку, що забезпечить рівень рентабельності виробництва ярого ячменю 15 %.

За таких умов маржинального дохід від виробництва 1 ц ячменю складе 254,3 грн/ц, що на 18,5 % більше, ніж фактичний показник.

При аналізі структури посівних площ зернових культур виявлена певна залежність розміру посівів з маржинальним доходом від виробництва конкретного виду продукції. Отже, з огляду на розрахований маржинальний дохід та стабільність попиту на ячмінь на вітчизняному та світовому ринках вважаємо за доцільне переглянути

структуру посівів та розширити площі під його вирощуванням за рахунок зменшення площ менш прибуткових зернових культур.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Бабич М.В., Довгоп'ятий А.Ю. Стан та проблеми виробництва ячменю в Україні. *Управління розвитком соціально-економічних систем* : Матеріали II Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Харків, 11-12 квітня 2019 року). Харків : ХНТУСГ, 2019. С. 173 – 176.
2. Бабич М.В., Кривошапова І.В. Теоретичні засади підвищення ефективності операційної діяльності. Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку: матеріали міжнар. наук.-пр. конф. (м. Херсон, 25-26 квітня 2019 р.) Херсон: Видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2019. С. 390 – 392.

Анотація

Бабич М.В. «Удосконалення операційного менеджменту виробництва ярого ячменю в аграрному підприємстві».

Розширене відтворення сільськогосподарського виробництва полягає у раціональному використанні виробничих ресурсів і можливе лише за умови ефективного операційного менеджменту на підприємстві. В дипломній магістерській роботі проведено аналіз господарсько-економічної діяльності досліджуваного підприємства, стану його ресурсної бази та ефективності вирощування ярого ячменю та на цій основі визначено напрями удосконалення операційного менеджменту в підприємстві. Проведено аналіз внутрішньогосподарських резервів збільшення обсягів виробництва продукції, що базуються на основі впровадження інноваційних технологій виробництва та оптимізації структури посівів в господарстві.

Ключові слова: операційний менеджмент, економічна ефективність, резерви підвищення ефективності, операційний прибуток, операційний леверидж, інтенсифікація.

Summary

Babich M. «Improvement of operational management of spring barley production in agrarian enterprise».

Extended reproduction of agricultural production is the rational use of production resources and is possible only if effective operational management at the enterprise. In the diploma master's work the analysis of economic and economic activity of the studied enterprise, the state of its resource base and the efficiency of cultivation of spring barley is conducted and on this basis the directions of improvement of operational management in the enterprise are determined. The analysis of

domestic reserves of increasing production volumes based on the introduction of innovative production technologies and optimization of the structure of crops in the economy.

Keywords: operational management, economic efficiency, efficiency reserves, operating profit, operating leverage, intensification.

Комп'ютерний набір і верстка
М.В. Бабич

Підп. до друку 05.02.2018. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк
офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид.арк.0,9. Тираж 10 прим.
Замовлення № __

Надруковано в КП «Міська друкарня»
61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44
Свідоцтво про державну реєстрацію:
серія ДК № 3613 від 29.10.2009р.